Michaela Jurisová, Michaela Šluchová

Názory príslušníkov Policajného zboru na implementáciu zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe

Anotácia: Cieľom predkladanej práce je poukázanie na čiastkové výsledky dotazníkového skúmania realizovaného v rámci medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255), realizovanej v gescii Katedry kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Účelom je analýza názorov príslušníkov Policajného zboru na aplikáciu Zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov, do policajnej praxe, s akcentom na využívanie obrazovo-zvukových prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru pri realizácii výsluchov.

Kľúčové slová: viktimológia, obeť, zákon o obetiach trestných činov, Policajný zbor, obrazovo-zvukové prostriedky.

Úvod

Predkladané informácie a poznatky vyplývajú z výskumu realizovaného v rámci medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (evidovanej v knižnici Akadémie Policajného zboru v Bratislave – VÝSK. 255). Predmetný projekt je riešený v gescii Katedry kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Autorky príspevku sú riešiteľkami čiastkovej vedecko-výskumnej úlohy č. 1 (ďalej aj „ČVVÚ č. 1“) – „Aplikácia zákona o obetiach trestných činov do viktimologickej praxe“. Príspevok čitateľovi ponúka čiastkové výstupy dotazníkového skúmania realizovaného pre účel ČVVÚ č. 1. Dotazník vlastnej konštrukcie je prioritnou technikou získania doterajších výsledkov. Okrem uvedenej techniky sú pri realizácii výskumu využívané aj mnohé iné relevantné metódy a techniky vedeckého poznávania.[1]

Obete trestných činov v kontexte terminológie a štatistických údajov

Pojem „obeť“ je v odbornej literatúre vykladaný v rôznych rozsahoch. V nasledujúcom texte predmetného príspevku vychádzame z najužšieho chápania pojmu „obeť“ – pričom *za obeť považujeme iba fyzickú osobu, ktorá kriminálnym činom utrpela ujmu na živote, zdraví, majetku, cti alebo iných právach*.[2]

Samotný trestný čin je pre obeť v podstate počiatkom viktimácie/viktimizácie, ktorý odštartuje mnohé, na neho nadväzujúce procesy – pre obeť náročné a často aj bolestné. *Viktimácia*[3] útokom na obeť začína, ale týmto útokom zväčša nekončí a má svoju dynamiku, ktorá prekračuje bezprostredné a priame dôsledky spáchania trestného činu na obeti. V tomto kontexte rozlišujeme dve fázy viktimácie – primárnu a sekundárnu. Niektorí autori hovoria aj o terciárnej viktimácii.[4]

---

1 VÝSK. 255 – „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“.

2 KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia*, s. 155 a nasl.

3 *Viktimácia/viktimizácia – je proces, v ktorom sa potenciálna obeť stáva obeťou skutočnou*. Dominantnú rolu v tomto procese zohráva páchateľ. Pretože tento aspekt viktimizácie sa prekrýva s problémom samotnej kriminogenézy, je skúmaný kriminológiou v rámci učenia o páchateľovi a o etiológii kriminality. Bližšie pozri: GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. 2015. *Kriminologie*, s. 116 a nasl.

4 KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia*, s. 160.

V časti venujúcej pozornosť analýze výsledkov výskumu sa konkrétnejšie a bližšie zaujímame aj o dôsledky sekundárnej a opakovanej viktimizácie. Dianiška a kolektív považujú v rámci sekundárnej fázy viktimizácie za *príčiny vzniku ujmy* dôsledky reakcií formálnych inštitúcií alebo neformálneho sociálneho prostredia. Pričom dominujú psychické ujmy – pocit nespravodlivosti vyplývajúci napríklad z dlho sa vlečúceho súdneho pojednávania, či zhovievavých trestov páchateľom; pocit nedôstojnosti ako dôsledok necitlivého výsluchu, na senzáciu striehnucich masmédií a nevhodnej reakcie blízkeho okolia; pocit izolácie ako dôsledok vyhýbania sa okolia kontaktom s obeťou.[5] *Reviktimizáciou rozumieme proces, resp. jav, v rámci ktorého sa jedinec v pomerne krátkej dobe stane opäť obeťou trestného činu, pričom môže ísť o odlišný alebo rovnaký delikt*. V spojitosti s reviktimizáciou sa často spomína *vulnerabilita*[6] a *predestinovaná*[7] *obeť*, nemusí však ísť o generálne poňatie vzájomnej podmienenosti.[8]

Podľa § 8 zákona o obetiach trestných činov (ďalej aj „ZOTČ“) má obeť právo na ochranu pred druhotnou alebo opakovanou viktimizáciou. Odsek 2 ZOTČ konkretizuje, že orgán činný v trestnom konaní, súd a subjekt poskytujúci pomoc obetiam postupuje tak, aby jeho činnosť nespôsobovala obeti a rodinným príslušníkom obete druhotnú viktimizáciu a prijíma účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii. Zároveň, na tento účel orgán činný v trestnom konaní a súd používa vhodne prispôsobené úradné miestnosti alebo prijíma iné opatrenia na zabránenie styku páchateľa s obeťou alebo jej rodinnými príslušníkmi.[9]

Neexistuje osoba, o ktorej by bolo možné s istotou vyhlásiť, že sa za žiadnych okolností nemôže stať obeťou protiprávneho konania. Každý človek je niekedy vystavený okolnostiam, ktoré sú pre neho z tohto hľadiska potenciálnou hrozbou, no zároveň je potrebné konštatovať, že kriminalita neohrozuje všetky kategórie obyvateľstva rovnako. Pri snahe vyšpecifikovať, kto je kriminalitou ohrozený najviac – je to osoba disponujúca určitými danosťami, ktoré ju robia ľahkým terčom násilia, pričom je zohľadňovaný vek, kognitívne schopnosti, skúsenosti, sociálne kompetencie či sociálne prostredie a iné premenné. Podľa Klimeka a kol. môžeme k najzraniteľnejším skupinám osôb zaradiť deti,[10] seniorov,[11] a viacnásobné obete.[12][13]

Obete kriminality predstavujú kategóriu obyvateľstva, ktorá bola poškodená protiprávnym konaním, z čoho vyplývajú určité záväzky pre štát. Takouto úlohou je napríklad zabezpečiť záchranné zložky, trestné konanie, represívne a preventívne opatrenia a rôzne formy starostlivosti o obete. Systém kontroly kriminality a starostlivosti o obete sa musí opierať o relevantné štatistické údaje, ktoré umožňujú presnejšie a adresnejšie plánovanie jednotlivých opatrení a aktivít. Čo najpresnejšie údaje o obetiach kriminality sú potrebné

---

5 DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*, s. 142 a nasl.

6 Vulnerabilita – zraniteľnosť.

7 Predestinovaný – osudový, neodvratný, nezvratný, predurčený.

8 SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K. a kol. 2013. *Úvod do viktimologie pro pomáhající profese*, s. 29; KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia*, s. 167.

9 Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

10 Deti sa veľmi často stávajú obeťami násilia, šikanovania a kyberšikanovania (nebezpečného elektronického obťažovania), týrania, zanedbávania, zneužívania či únosu. K vybraným skutkom bližšie pozri aj: Zákon č. 300/2005 Z. z. *Trestný zákon*; BOHRNOVÁ, M. 2017. *Právne postavenie Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí*, s. 34 a nasl.

11 Seniori sa veľmi často stávajú obeťami podvodov, krádeží, fyzických útokov, domáceho násilia, ekonomického násilia, zanedbávania alebo týrania (fyzického i psychického).

12 Viacnásobné obete sú osoby, ktoré sa v minulosti viackrát stali obeťou trestnej činnosti alebo sú takou obeťou v aktuálnom čase vo forme opakovaného násilia, najčastejšie domáceho násilia.

13 KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia*, s. 161 a nasl.

na to, aby bolo možné porozumieť rôznym aspektom viktimácie a plánovať kroky na ochranu obyvateľstva. Údaje o obetiach umožňujú vypočítať mieru viktimácie, teda zhodnotiť, do akej miery ohrozuje kriminalita obyvateľov na určitom území a v určitom čase, pričom je možné sa detailne zamerať na konkrétne trestné činy a konkrétne ohrozené skupiny obyvateľstva. Štatistiky tiež pomôžu odhaliť rôzne predvídateľné vzťahy a vzorce trestných činov, čo následne umožní identifikovať rôzne rizikové miesta, čas alebo osoby. Trendy v štatistických údajoch o obetiach môžu byť nápomocné pri vyhodnotení ako sa situácia mení s časom, či výskyt jednotlivých druhov kriminality rastie, stagnuje alebo klesá. Na základe údajov o kriminalite je možné zostaviť odhady budúcich nákladov spojených s protispoločenskou činnosťou a tiež zhodnotiť efektívnosť trestnej justície a realizovaných preventívnych opatrení. Vyplývajúc z údajov o obetiach je možné identifikovať typické charakteristiky obetí a plánovať pomoc týmto osobám. Hoci žiadny zo zdrojov údajov o obetiach kriminality nemožno považovať za stopercentne presný, pričom každý má svoje limity, o ich užitočnosti nemožno pochybovať.[14] V ďalšom texte je pozornosť zameraná na slovenskú policajnú štatistiku o obetiach.

V podmienkach Slovenskej republiky počty obetí zaznamenáva Policajný zbor v rámci Evidenčno-štatistického systému kriminality (ďalej aj „EŠSK“).

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov je účinný od 1. januára 2018. Z tohto dôvodu sa autorky príspevku rozhodli nižšie uviesť údaje o počtoch obetí za ostatných osem rokov (2014 – 2021) – štyri roky po účinnosti a štyri roky pred účinnosťou predmetného právneho predpisu.[15]

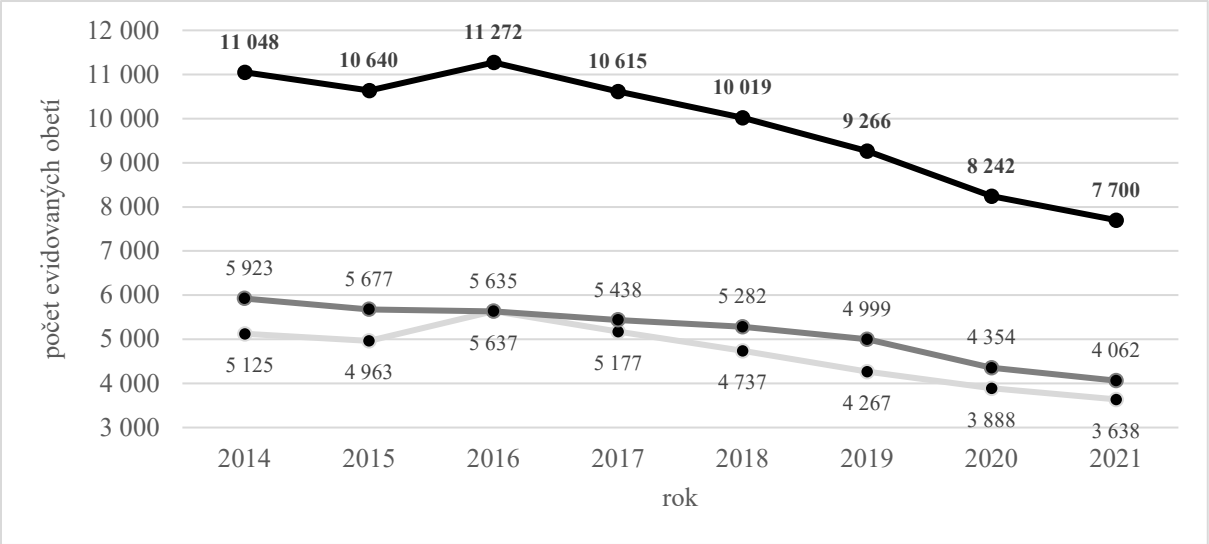
V sledovanom období rokov 2014 - 2021 má v Slovenskej republike počet evidovaných obetí klesajúcu tendenciu (tak ako aj celková evidovaná kriminalita). Výnimku predstavuje iba rok 2016, kedy počet evidovaných obetí mal vyššiu hodnotu ako v roku predchádzajúcom (2015).

Z hľadiska pohlavia je v rámci sledovaného obdobia každoročne evidovaných menej žien ako obetí kriminality v porovnaní s mužmi. Výnimku tvorí opäť iba rok 2016, kedy je počet žien ako evidovaných obetí kriminality viac ako mužov (rozdiel je však minimálny – dve obete).

Graf 1 Počet evidovaných obetí v Slovenskej republike v rokoch 2014 – 2021

[14] KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia*, s. 191 a nasl.

[15] Evidenčno-štatistický systém kriminality; Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zdroj: vlastné spracovanie autoriek na základe údajov z Evidenčno-štatistického systému kriminality.

V rámci medziročných rozdielov (poklesov, prípadne nárastov) nie je viditeľná zásadná diferencia pri komparácii obdobia pred a po účinnosti ZOTČ. Uvedené môže u čitateľa evokovať viaceré otázky a úvahy. Dĺžka hodnoteného obdobia po účinnosti zákona môže byť jednou z kontroverzných rozpráv.

Evidenčno-štatistický systém kriminality eviduje zároveň počty objasnených obetí, ktoré za sledované obdobie uvádzame ďalej v tabuľke 1, pričom tieto možno považovať za konkrétnejšie a relevantnejšie vzhľadom k predmetnej problematike.

Tabuľka 1 Počet evidovaných obetí a počet objasnených obetí v rokoch 2014 – 2021 v Slovenskej republike

Rok	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Počet evid. obetí	11 048	10 640	11 272	10 615	10 019	9 266	8 242	7 700
Počet objasn. obetí	5 775	5 678	6 206	6 060	5 748	5 309	4 838	4 264

Zdroj: vlastné spracovanie autoriek na základe údajov z Evidenčno-štatistického systému kriminality.

Vyplývajúc z tabuľky 1, počet objasnených obetí má v sledovanom období klesajúcu tendenciu, obdobne ako počet evidovaných obetí. Výnimkou je rok 2016. Rozdiel medzi komparovanými obdobiami (2014-2017; 2018-2021) je však už evidentnejší v pomere počtu evidovaných a objasnených obetí. Pozornosť je možné upriamiť na, v zásade, klesajúce (s výnimkou rokov 2016 a 2021) počty neobjasnených obetí. Od účinnosti ZOTČ vykazuje ročne počet neobjasnených obetí menšie hodnoty ako v období pred účinnosťou tohto zákona.[16] Uvedené naznačuje pozitívnu účinnosť ZOTČ v samotnej aplikačnej praxi.

[16] Ku príkladu uvádzame, že v období *po* účinnosti ZOTČ bol počet neobjasnených obetí od 3 404 v roku 2020 po 4 271 v roku 2018. Zároveň v období *pred* účinnosťou ZOTČ bol počet neobjasnených obetí od 4 555 v roku 2017 po 5 273 v roku 2014.

Výsledky výskumu pre účel zistenia názorov príslušníkov Policajného zboru na implementáciu zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe s akcentom na využívanie obrazovo-zvukových prostriedkov príslušníkmi Policajného zboru pri realizácii výsluchov

Charakteristika respondentov

Pre účel výskumu bolo doteraz vyhodnotených 155 dotazníkov. Zámerom riešiteľského tímu bola distribúcia dotazníkov príslušníkom Policajného zboru (ďalej aj „PZ"), ktorí sú zaradení ako – vyšetrovatelia okresných riaditeľstiev Policajného zboru (ďalej aj „OR PZ"), vyšetrovatelia krajských riaditeľstiev Policajného zboru (ďalej aj „KR PZ") a poverení príslušníci PZ zaradení v rámci obvodných oddelení Policajného zboru (ďalej aj „OO PZ") na funkcii starší referent poverený policajt (ďalej aj „skrátenár/skrátenári").

V zmysle územno-správneho členenia Slovenskej republiky bolo zastúpených všetkých osem krajov. Z celkového počtu vyhodnotených dotazníkov a vzhľadom na zaradenie jednotlivých príslušníkov PZ, bola vzorka respondentov zložená z dvadsiatich vyšetrovateľov zaradených v rámci KR PZ, sedemdesiatichšiestich vyšetrovateľov zaradených v rámci OR PZ, päťdesiatichšiestich poverených príslušníkov PZ zaradených na funkcii starší referent poverený policajt na OO PZ,[17] jedného referenta s územno-objektovou zodpovednosťou (ďalej aj „ÚOZ"), jedného vyšetrovateľa – čakateľa v rámci OR PZ a jedného vyšetrovateľa zaradeného v rámci Prezídia Policajného zboru.

Z hľadiska pohlavia zodpovedalo dotazník viac mužov ako žien. Percentuálny rozdiel je však vzhľadom na ďalšie vyhodnotenia predmetného skúmania irelevantný a v tomto kontexte považujeme vzorku za rodovo reprezentatívnu. Mužských respondentov bolo po matematickom zaokrúhlení 57 % a žien ako respondentiek skúmania bolo 43 %.

Odslúžené obdobie respondentov – príslušníkov PZ bolo rôznorodé, pričom sa pohybovalo v rozmedzí od 19 mesiacov (1 rok a 5 mesiacov) až po 317 mesiacov (26 rokov a 5 mesiacov).

Fyzický vek respondentov bol tiež heterogénny. Príslušníci PZ mali možnosť označiť, do ktorej z nasledovných vekových kategórií patria: 21 - 30 rokov, 31 - 40 rokov, 41 – 50 rokov, 51 - 60 rokov, 61 - 65 rokov. Najzastúpenejšou kategóriou (približne polovica) boli respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, takmer tridsiatimišiestimi percentami bola zastúpená veková kategória od 41 do 50 rokov.[18]

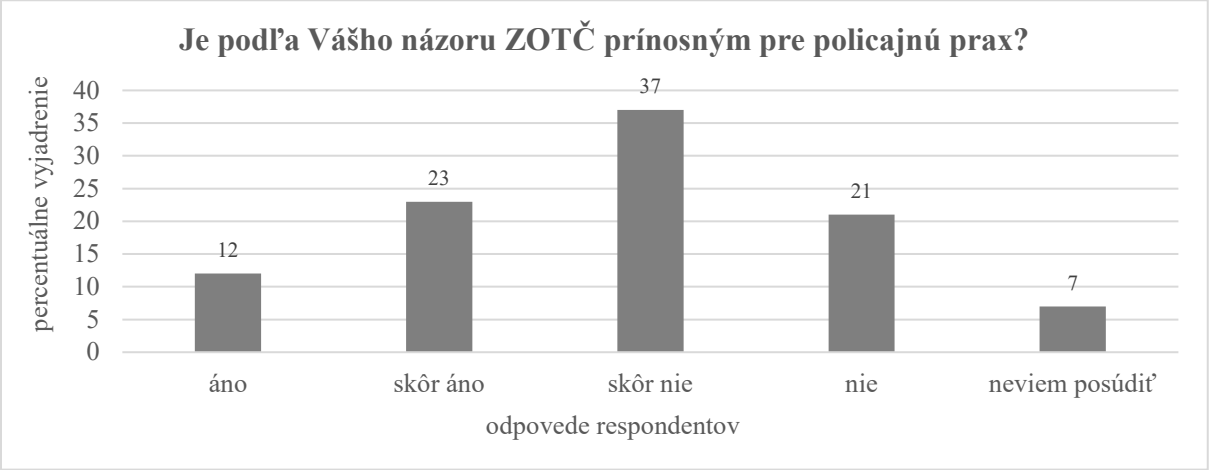
Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej praxe

[17] Vyšetrovateľom a povereným príslušníkom PZ sa rozumie policajt v zmysle Trestného poriadku (Zákona č. 301/2005 Z .z. Trestný poriadok).
Zaradenie príslušníkov PZ vykonávajúcich skrátené vyšetrovanie predstavuje zodpovednú a náročnú činnosť. Ideálnym predpokladom je, že policajt zaradený ako poverený príslušník v rámci obvodného oddelenia disponuje pri výkone svojej práce mnohými heterogénnymi schopnosťami, informáciami a znalosťami, nevynímajúc osobnostné, morálne a etické predpoklady. Ide o znalosti z oblasti práva – trestného, správneho, občianskeho či rodinného, ako aj množstva ďalších odvetví, ktorých sa môžu objasňované udalosti priamo dotýkať. Zároveň je na mieste podotknúť dôležitosť prípravy a neustáleho kvalifikačného rastu takéhoto príslušníka, pričom uvedené má dôležitý vplyv na úspešnosť, kvalitu a výsledok práce skráteného vyšetrovania. Bližšie pozri: DUBEŇ, Š. 2020. *Procesná samostatnosť povereného príslušníka Policajného zboru*, s. 66 a nasl.

[18] Výsledky výskumu spracované autorkami príspevku.

V prvej z vyhodnotených otázok[19] boli respondenti dotazovaní, či je podľa ich názoru zákon o obetiach trestných činov prínosným pre policajnú prax.

Graf 2 Prínos ZOTČ pre policajnú prax

Zdroj: vlastné spracovanie autoriek na základe výsledkov dotazníka k ČVVÚ č. 1.

Na základe údajov z grafu je možné zhodnotiť, že pri posúdení prínosu ZOTČ pre policajnú prax sa až 58 % respondentov vyjadrilo kriticky – striktnú odpoveď *nie* si zvolilo 21 % dotazovaných a k odpovedi *skôr nie* (ako najfrekventovanejšej odpovedi na túto otázku) sa priklonilo 37 % opýtaných. Príslušníci PZ sa vyjadrili aj pozitívne, a to v 35 %, kde odpoveď, že ZOTČ je jednoznačne prínosným (odpoveď *áno*) si zvolilo 12 % opýtaných a k odpovedi *skôr áno* sa priklonilo 23 % respondentov. Svoj postoj *nevedelo posúdiť* 7 % dotazovaných príslušníkov PZ.

Na základe vyššie uvedených odpovedí sme sa rozhodli spracovať a porovnať názory na prínos ZOTČ aj z pohľadu zaradenia respondentov v rámci PZ, nakoľko našu výskumnú vzorku tvoria príslušníci PZ slúžiaci v rámci rôznych útvarov na úrovni OO PZ, OR PZ aj KR PZ. Našou snahou bolo skúmať, či kritické názory na ZOTČ vyplývali zo samotného zaradenia, prípadne išlo o náhodný súlad v pohľade na danú oblasť.

K jednoznačnej odpovedi *nie* sa priklonilo 14 % vyšetrovateľov zaradených v rámci OR PZ, a teda boli najkritickejší zo sledovaných skupín dotazovaných príslušníkov PZ. Pomerne kriticky sa vyjadrili aj starší referenti poverení príslušníci a k odpovedi nie sa priklonili v 12 %.

V zásade negatívne, priklonením sa k odpovedi *skôr nie* sa najkritickejšie vyjadrili opäť príslušníci PZ zaradení ako vyšetrovatelia v rámci OR PZ, a to 31 percentami. V 22 % túto odpoveď zvolili aj takzvaní „skrátenári“.

Jednoznačne pozitívne (odpoveď *áno*) zvolilo 12 % dotazovaných vyšetrovateľov zaradených v rámci OR PZ a 4 % starších referentov poverených príslušníkov.

Ako prínosný, zvolením odpovede *skôr áno*, hodnotí kladne ZOTČ 15 % okresných vyšetrovateľov a 7 % krajských vyšetrovateľov. Starší referenti poverení príslušníci hodnotia zákon skôr pozitívne v 12 %.

Dotazníkovým skúmaním bolo ďalej zisťované, či respondenti považujú ZOTČ za možný aplikácie do praxe v plnom rozsahu, t. j. s ohľadom na zámer zákonodarcov

[19] Poznámka autoriek: Pre účel príspevku je pozornosť zameraná na vyhodnotenie niekoľkých vybraných otázok dotazníka. Dotazník vlastnej konštrukcie celkovo pozostáva z osemnástich otázok.

pri ochrane obetí pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, ich odškodňovanie, prípadne uplatňovanie práv obetí, ktoré im predmetný zákon priznáva.

Graf 3 Možnosť implementovania ZOTČ do policajnej praxe v plnom rozsahu

Zdroj: vlastné spracovanie autoriek na základe výsledkov dotazníka k ČVVÚ č. 1.

Z výstupov zobrazených v grafe 3 je zrejmé, že viac ako polovica respondentov kriticky zhodnotila implementáciu ZOTČ do policajnej praxe, respektíve je možné konštatovať, že implementáciu ZOTČ nepovažujú za možnú v plnej miere. Jednoznačne negatívny postoj (odpoveď *nie*) zaujala štvrtina respondentov, skôr odmietavý názor (odpoveď *skôr nie*) má 43 % príslušníkov PZ a 8 % z opýtaných zvolilo možnosť *neviem posúdiť*. Z našej strany je potrebné poukázať na značne nízke percento, ktoré vyjadrilo jednoznačný súhlas (odpoveď *áno*), konkrétne iba šesť percent z respondentov považuje ZOTČ za implementovateľný do policajnej praxe v plnej miere. Odpoveď *skôr áno* sa rozhodlo zvoliť 18 % respondentov, čo predstavuje necelú 1/5 z opýtaných.

Za účelom zistenia názorov na implementáciu ZOTČ do policajnej praxe vo vzťahu k zaradeniu respondentov v rámci PZ sme ďalej skúmali prepojenie medzi uvedenými premennými. Našim zámerom bolo zistiť či služobné zaradenie nejakým spôsobom ovplyvňuje postoj k implementácii tohto zákona do policajnej praxe v plnej miere, respektíve aký názor majú na danú problematiku osoby z rôznych zaradení v rámci PZ. Z informácií obsiahnutých v grafe je možné konštatovať prevažne negatívne postoje k implementácii ZOTČ do policajnej praxe, avšak zaujímalo nás, u ktorej skupiny respondentov, v kontexte služobného zaradenia, prevládajú tieto názory.

Príslušníci PZ zaradení v rámci OR PZ sa vyjadrili skôr kriticky. V 32 % sa priklonili k odpovedi *skôr nie* a v 20 % k jednoznačnému *nie*. V zásade pozitívne hodnotí možnosť implementácie tohto zákona do policajnej praxe v plnej miere 17 % okresných vyšetrovateľov (9 % *skôr áno* a 8 % *áno*). Zvyšní príslušníci sa priklonili k odpovedi *neviem posúdiť*.

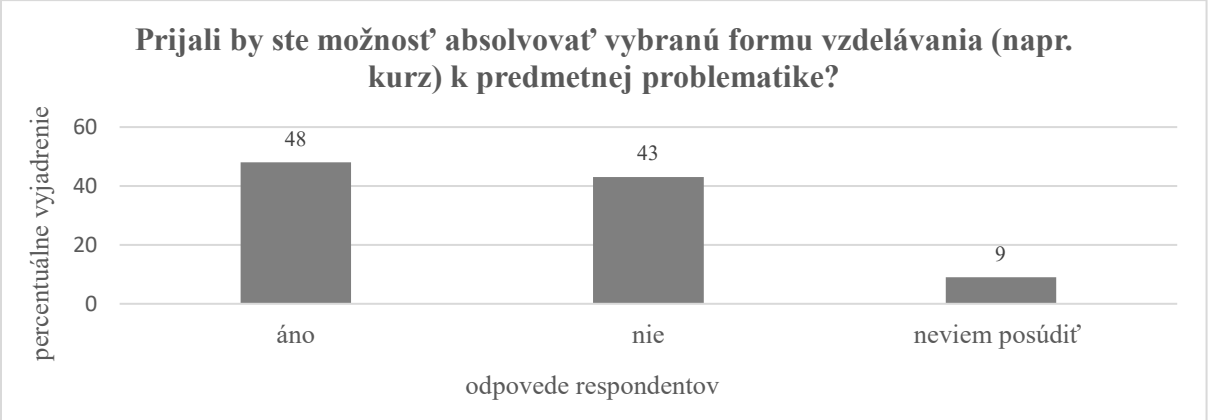
Krajskí vyšetrovatelia hodnotili možnosť implementácie relatívne negatívne – 12 % opýtaných si zvolilo možnosť *nie* (5 %) a *skôr nie* (7 %). Relatívne pozitívne (odpoveď *skôr áno*) sa vyjadrilo 7 % príslušníkov PZ zaradených v rámci KR PZ. K jednoznačnému *áno* sa nepriklonil ani jeden krajský vyšetrovateľ. Voľbou ostatných príslušníkov bola odpoveď *neviem posúdiť*.

Relatívne kritickí boli aj starší referenti poverení príslušníci zaradení v rámci skráteného vyšetrovania. K negatívnej odpovedi sa priklonilo až 40 % z nich (27 % - *skôr nie* a 13 % - *nie*). Jedenásť percent opýtaných „skrátenárov“ si myslí, že implementácia ZOTČ

do policajnej praxe v plnom rozsahu je možná – 9 % označilo odpoveď *skôr áno* a 2 % odpoveď *áno*. Ostatní opýtaní implementáciu zákona *nevedia posúdiť*.

Respondenti boli konfrontovaní aj s otázkou možnosti zvýšenia či doplnenia si vzdelania v tejto oblasti, napríklad formou kurzu, workshopu alebo seminára. V kontexte uvedeného sme sa chceli zamerať aj na istý spôsob sebahodnotenia vedomostí príslušníka PZ vo vzťahu k poznaniu a ovládaniu ustanovení ZOTČ ako relatívne novej právnej úpravy na území Slovenskej republiky, ako aj vo vzťahu k novele tohto zákona z roku 2021.

Graf 4 Možnosť absolvovania vzdelávania k problematike obetí trestných činov

Zdroj: vlastné spracovanie autoriek na základe výsledkov dotazníka k ČVVÚ č. 1.

Z informácií uvedených v grafe 4 je zrejmé, že názory na absolvovanie vzdelávania v oblasti ZOTČ sú mierne rozpačité, nakoľko pomer súhlasného a nesúhlasného stanoviska sa hodnotovo až tak vzájomne nevzďaľuje, avšak kladné vyjadrenie mierne prevažuje. Absolvovanie vzdelávania by prijalo (odpoveď *áno*) 48 % príslušníkov PZ, ktorí by si radi zvýšili svoje vedomosti v problematike ZOTČ. Naopak 43 % z výskumnej vzorky respondentov by v danej oblasti nemalo záujem (odpoveď *nie*) o žiadnu formu doplnkového vzdelávania. Vo vzťahu k otázke sa nevedelo vyjadriť ani kladne, ani záporne 9 % z opýtaných, ktorí označili, že to *nevedia posúdiť*.[20]

Využívanie obrazovo-zvukových prostriedkov príslušníkmi PZ pri realizácii výsluchov

Príslušníkov PZ, tak krajských, ako aj okresných vyšetrovateľov či poverených príslušníkov, sme sa v rámci dotazníkového skúmania pýtali aj na obrazovo-zvukovú techniku – dostupnosť či intenzitu jej využívania.

„Realizovali ste už tzv. výsluch na kameru, t. j. výsluch zaznamenaný prostriedkami obrazovo-zvukovej techniky?“ – sme považovali za „úvodnú“ otázku k následným (ďalším) rozširujúcim otázkam, s ktorými sme respondentov konfrontovali.

Našim zámerom bolo zistiť, koľko z respondentov takéto výsluchy vykonávalo a na základe uvedeného posúdiť materiálno-technické vybavenie v rámci ich zaradenia v PZ. Vo vzťahu k odpovediam na predmetnú otázku považujeme za potrebné poznamenať, že pre respondentov, ktorí takýto výsluch doposiaľ nevykonávali, nebolo možné ďalej odpovedať na nasledovné otázky v dotazníku, nakoľko nadväzovali na poznatky z oblasti

[20] Výstupy z medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255). Čiastková vedecko-výskumná úloha č. 1 „Aplikácia zákona o obetiach TČ do viktimologickej praxe“.

vykonávania takzvaného „výsluchu na kameru“. Z dôvodu relevantnosti výskumu bolo preto nutné (vhodné), aby čo najviac osôb z výskumnej vzorky zodpovedalo predmetnú otázku kladne.

Zo spracovaných odpovedí vyjadrujúcich súhlas, respektíve nesúhlas na skúsenosti s realizáciou výsluchov zaznamenaných materiálno-technickými prostriedkami (napríklad kamera alebo fotoaparát s možnosťou nahrávania) je zrejmá výrazná prevaha kladných odpovedí. Až 94 % príslušníkov PZ z výskumnej vzorky sa vyjadrilo, že už realizovali „výsluch na kameru“, (čo zároveň predstavuje dostatočnú východiskovú vzorku pre účel následného vyhodnotenie ďalších otázok v dotazníku zameraných na dostupnosť materiálno-technického vybavenia na jednotlivých útvaroch). Naopak, iba 6 % opýtaných sa doposiaľ vo svojej policajnej praxi nestretlo s týmto (podobným) úkonom.

Zaujímala nás aj dostupnosť obrazovo-zvukových prostriedkov v rámci jednotlivých útvarov pôsobenia príslušníkov PZ. Respondentom bola položená otázka: *„Disponujete v rámci Vášho útvaru materiálno-technickým vybavením (napríklad kamerou alebo fotoaparátom s možnosťou nahrávania) potrebným na aplikáciu ZOTČ do praxe?“* Dotazovaní mali možnosť zvoliť si súhlasnú odpoveď, nesúhlasnú odpoveď, neutrálnu odpoveď (pre tých, ktorí nerealizovali v minulosti takýto úkon za využitia uvedených prostriedkov) a takzvanú „otvorenú možnosť“ – iné – v prípade záujmu doplnenia odlišných poznatkov.

Väčšina dotazovaných označila kladnú odpoveď – *áno* (92 %), čo je možné považovať za výrazne pozitívny ohlas. Odpoveď *nie* zvolilo 5 % príslušníkov PZ – t. j. v rámci útvarov ich pôsobenia nemajú potrebné záznamové prostriedky na aplikáciu ZOTČ. V rámci možnosti iné, respondenti najčastejšie uvádzali, že hoci majú na svojom útvare dostupné technické vybavenie - kameru, nie je funkčná, prípadne je poškodená alebo nie je možné na ňu zaznamenávať úkony, keďže má plnú pamäťovú kartu.

Hoci z vyššie uvedených poznatkov je evidentné, že veľká väčšina respondentov má k dispozícii v rámci útvaru materiálno-technické vybavenie, nie vždy musí byť dostupné, aj vzhľadom na počet príslušníkov PZ zaradených v rámci jednotlivých útvarov, či s ohľadom na čas a dátum vybraného úkonu. V súvislosti s uvedeným sme sa rozhodli skúmať tieto skutočnosti prostredníctvom otázky: *„Máte materiálno-technické vybavenie (napríklad kameru alebo fotoaparát s možnosťou nahrávania) k dispozícii vždy, keď ho potrebujete na aplikáciu ZOTČ do praxe?“*

Značná časť príslušníkov PZ odpovedala na otázku kladne (*áno*), že majú k dispozícii prostriedky na zaznamenávanie priebehu výsluchu v zmysle ZOTČ, vždy keď ho potrebujú – 81 %. V prípade potreby využitia, 15 % respondentov takéto technické vybavenie nemá, a teda uviedlo odpoveď *nie*. Medzi odpovede sa dostala aj možnosť *iné*, kde podobne ako v predchádzajúcej otázke, respondenti popisovali problémy s nefunkčnosťou materiálno-technického vybavenia či problémy s pamäťovým priestorom tohto prostriedku.

Práve v nadväznosti na negatívne stanoviská respondentov, ktorí či už nemajú vôbec k dispozícii materiálno-technické vybavenie alebo ho nemali dostupné pre ich potrebu v čase realizácie úkonu v zmysle ustanovení ZOTČ, sme sa rozhodli zamerať na danú oblasť prostredníctvom otázky: *„Boli ste konfrontovaní so situáciou, že ste nemohli zrealizovať výsluch v zmysle ZOTČ z dôvodu, že ste nemali k dispozícii materiálno-technické vybavenie, resp. ho používal iný kolega, nebolo funkčné, atď.?“* Zároveň sme respondentov vyzvali, že pokiaľ sa s podobným problémom stretli, nech popíšu v možnosti „iné“, akým spôsobom danú situáciu vyriešili.

V prípade nevyhnutnosti potreby využitia záznamového prostriedku väčšina (72 %) z dotazovaných príslušníkov PZ nemala problém a uviedla odpoveď *nie*, to znamená, že výsluch bol zrealizovaný/zrealizovateľný. Avšak až 23 % respondentov malo problém s dostupnosťou záznamového prostriedku pre účel zrealizovania výsluchu v zmysle ZOTČ. Teda uviedli odpoveď *áno* – t. j. nemali k dispozícii materiálno-technické vybavenie, resp. ho používal iný kolega alebo bolo nefunkčné. Niektorí respondenti uviedli odpoveď *nevyužívam/neviem posúdiť* alebo *iné*.

Zároveň považujeme za nevyhnutné upriamiť pozornosť na situácie, kedy respondenti uvádzali možnosti ako sa pri problémoch s materiálno-technickým vybavením „vynašli". Najčastejšie odpovede výskumnej vzorky respondentov boli, že výsluch vykonali „bez kamery", teda nevyužili žiadny materiálno-technický prostriedok na zaznamenávanie úkonu. Považujeme za potrebné uviesť, že takéto výsluchy obetí v zmysle ZOTČ, vzhľadom k druhotnej viktimizácii, by sa nemali opakovať, čo môže tvoriť vážny problém pre prokurátora v konkrétnej trestnej veci, najmä v prípade, že ide o rozhodujúci dôkaz na usvedčenie páchateľa, taktiež u osôb vysokého veku či ťažko zdravotne postihnutých. Zároveň môže problém nastať aj v prípade, ak takáto osoba napríklad zomrie alebo vzhľadom na vážny zdravotný stav už objektívne nebude schopná v ďalšom konaní pred súdom vypovedať.

Ďalšie odpovede príslušníkov PZ pozostávali najmä zo zabezpečenia si obrazovo-zvukového prostriedku od kolegov z iných oddelení, prípadne od kriminalistického technika. V neposlednom rade sú využívané aj vlastné technické zariadenia, napríklad zaznamenanie výsluchu na mobilný prostriedok. Uvedené môže pôsobiť rozpačito, tak voči samotným príslušníkom PZ, ako aj celkovo voči Policajnému zboru.

K častým odpovediam (na riešenie problémov s materiálno-technickým vybavením) patrilo aj preplánovanie úkonu na iný dátum. Týmto sa výrazným spôsobom komplikuje činnosť príslušníka PZ, ktorý by mal dbať na zásadu rýchlosti konania v zmysle Trestného poriadku, avšak vzhľadom na potrebu preplánovania účasti jednotlivých osôb, ktoré sa musia na týchto výsluchoch zúčastniť a následne ich oboznámenia (najčastejšie prostredníctvom poštovej zásielky) sa bez zavinenia príslušníka PZ predlžuje samotné trestné konanie.

Poslednou nami analyzovanou otázkou bola nasledovná otázka: *„Realizovali ste už výsluchy tej istej osoby (obete trestného činu) na záznamový prostriedok aj opakovane (po začatí trestného stíhania, následne znovu po vznesení obvinenia)?"* Účelom bolo skúmať sekundárnu viktimizáciu s priamym prepojením na materiálno-technické vybavenie. Aj z vyššie uvedených výstupov vyplývajú prípady, kedy príslušníci PZ realizujú úkony v zmysle ZOTČ bez využitia materiálno-technických prostriedkov, avšak nie zo svojvôle, ale ako krajnú možnosť. Ako sme už vyššie uviedli, aj na základe nedostatku obrazovo-zvukových prostriedkov môže dochádzať k situácii, kedy sú dané výsluchy vyhodnotené ako neprocesné a je potrebné ich zopakovať. Toto však negatívne vplýva na samotnú obeť a odporuje zámeru zákonodarcu s ohľadom na ochranu týchto osôb pred sekundárnou viktimizáciou.

Odpoveď *áno* uviedlo 55 % respondentov a odpoveď *nie* zvolilo 42 % dotazovaných príslušníkov PZ. Vyplývajúc z uvedených údajov, musíme kriticky zhodnotiť, že viac ako polovica respondentov realizuje opakovane výsluchy tej istej obete trestného činu za využitia materiálno-technického vybavenia. Z daného hľadiska musíme opakovane uviesť, že nielenže to odporuje snahe o ochranu obetí trestných činov pred sekundárnou viktimizáciou, ale zásadným spôsobom to ovplyvňuje príslušníkov PZ aj z časového hľadiska. Je nutné podotknúť, že zámerom zákonodarcu pri ustanoveniach, ktoré sa týkajú výpovedí obetí a ich zaznamenávania prostredníctvom materiálno-technického vybavenia boli

začlenené do právneho poriadku Slovenskej republiky najmä z dôvodu zabránenia opakovania týchto úkonov.

Hoci, pomerne so súhlasným stanoviskom respondentov sa v rámci odpovedí na predmetnú otázku vyskytuje aj odpoveď *nie*, ktorú označilo 42 % respondentov, stále to považujeme za nízke percentuálne vyjadrenie.

Niektorí príslušníci PZ si ako možnosť zvolili, že danú vec *nevedia* zo svojho hľadiska *posúdiť*, respektíve *nevyužívajú* to v rámci svojej policajnej praxe. Pri odpovedi *iné*, príslušníci PZ uvádzali najčastejšie odpoveď, že si to žiada dozorujúci prokurátor. Medzi ďalšie odpovede patrili aj situácie, kedy po začatí trestného stíhania bola obeť vypočutá, ale bez využitia obrazovo-zvukovej techniky, takže následne po vznesení obvinenia bolo potrebné ju vypočuť opakovane.[21]

Záver

Súhlasíme s názorom autorov príspevku Teórie kriminálno-policajného poznania v systéme bezpečnostných vied,[22] že v Slovenskej republike si príslušníci Policajného zboru uvedomujú, že pocit a potreba bezpečnosti je základnou spoločenskou potrebou. Rešpektujú, že bez adekvátneho riešenia bezpečnosti nie je možná reálna ekonomická prosperita, zvyšovanie a skvalitňovanie životného štandardu obyvateľov, rozvoj ich slobodných aktivít vo všetkých spoločenských sférach i ochrany ich dôstojnosti. Tieto skutočnosti výrazne ovplyvňujú samotnú orientáciu a prístup príslušníkov Policajného zboru k plneniu úloh v duchu poslania „Pomáhať a chrániť“. V zásade uvádzajú, že dosahovanie úspechu na úseku kontroly kriminality je podmienené funkčnosťou systému policajného konania.

Máme za to, že upriamenie pozornosti na uplatňovanie preventívnych opatrení, má vzhľadom na charakter textu svoje opodstatnenie. Tieto je možné považovať v oblasti viktimológie za neopomenuteľný atribút. „Viktimologickou prevenciou“ všeobecne rozumieme jednak voľbu optimálnych spôsobov správania sa obetí v situáciách bezprostredne súvisiacich s kriminálnym útokom, ako aj prijímanie ďalších vhodných preventívnych opatrení. Práve k tomuto účelu sú využívané predovšetkým poznatky viktimologických výskumov.[23]

Na základe spracovania teoretickej časti príspevku a vyhodnotenia výstupov z realizovaného výskumu v oblasti aplikácie ZOTČ do policajnej praxe si v danej časti príspevku dovoľujeme uvažovať o návrhoch a odporúčaniach uplatniteľných v policajnej teórii aj aplikačnej praxi.

Nepretržitý vývoj spoločnosti a moderných technológií dnes so sebou prináša nielen pozitíva, ale aj negatíva – tieto ovplyvňujú každého z nás. Objavujú sa nové formy kriminality, ktorá je v súčinnosti s modernými technológiami čoraz sofistikovanejšia a je náročnejšie ju odhaliť a objasniť. V nadväznosti na uvedené nové formy trestnej činnosti, ale aj na skôr známe druhy trestnej činnosti, ktoré nie je možné žiadnym spôsobom úplne eliminovať, sa objavujú osoby – *obete trestných činov*, ktorým bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené ich zákonom chránené práva alebo slobody. Vzhľadom

---

[21] Výstupy z medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255). Čiastková vedecko-výskumná úloha č. 1 „Aplikácia zákona o obetiach TČ do viktimologickej praxe“.

[22] LISOŇ, M., DUBEŇ, P. 2021. *Teórie kriminálno-policajného poznania v systéme bezpečnostných vied*, s. 1 a nasl.

[23] VÁLKOVÁ, H., KUCHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 174.

na neustály vývoj a dynamiku rozširovania protiprávnych konaní, či premenu už existujúcich, pribúdanie nových trestných činov je nutné sústavné preškoľovanie osôb, ktoré práve s obeťami týchto činov prichádzajú do kontaktu pri výkone svojej práce.

Okrem prípadu, kedy sa obeť rozhodne neohlásiť spáchanie protiprávneho konania (napríklad zdôverí sa iba najbližším príbuzným, priateľom, učiteľovi, psychológovi či lekárovi) máme za to, že osobami prvého kontaktu s obeťami trestných činov sú najmä *príslušníci Policajného zboru*, ktorí by teda mali ovládať spôsob komunikácie s týmito osobami, či mať vedomosť o existencii inštitúcií, na ktoré by sa mohla obeť obrátiť so žiadosťou o pomoc. Je na mieste, aby príslušník Policajného zboru vedel adekvátne reagovať, poskytnúť pomoc, prípadne odkázať tieto osoby na ďalšie inštitúcie, ktoré sa v danej oblasti angažujú. Zároveň by policajt ako osoba prvého kontaktu mal mať vedomosť o vhodnom správaní sa k takýmto osobám tak, aby samotné obete mali pocit, že je s nimi zaobchádzané s rešpektom a profesionálnym spôsobom. Aktualizovanie vedomostí a znalostí napomáha k lepšej orientácii nielen v časti poznania príslušných právnych predpisov, svojich kompetencií, spôsobov páchania trestnej činnosti, ale najmä efektívnejšej pomoci osobám ohrozeným alebo priamo postihnutým kriminalitou. Preškoľovanie v predmetnej oblasti je dôležité najmä z dôvodov kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien, ako aj časového vývoja či modernizácie spoločnosti.

Taktiež k základným predpokladom vytvorenia vyváženého a stabilného právneho poriadku vo vzťahu k obetiam trestných činov a jeho efektívneho fungovania sú zrozumiteľne, jednoznačne a jednotne formulované texty právnych predpisov vzťahujúce sa k predmetnej oblasti. Ak tieto legislatívne dokumenty spĺňajú uvedené podmienky, umožňujú bezproblémovú aplikáciu a interpretáciu právnych noriem v nich obsiahnutých. Vo všeobecnosti je potrebné uviesť, že pre súčasný právny poriadok Slovenskej republiky je príznačná neustála legislatívna aktivita spočívajúca v prijímaní nových právnych predpisov a v nespočetných novelizáciách existujúcej právnej úpravy. Častokrát však dôsledkom tohto konania je nekonzistentnosť, neprehľadnosť, nezrozumiteľnosť, rozpornosť a mnohoznačnosť textov právnych predpisov, a to nielen pre laickú verejnosť.

Zo strany zákonodarcu je na mieste reflektovať na aktuálne potreby obetí trestných činov, ale aj osôb, ktoré priamo využívajú príslušné právne predpisy v tejto sfére aplikačnej praxe. Je zrejmé, že novelizácia jednotlivých zákonov nie je jednoduchým krokom, avšak, ak by išlo o novelizáciu smerom k efektívnejšiemu aplikovaniu legislatívnych dokumentov s primárnym cieľom zvýšenia úrovne pomoci a ochrany obetí trestných činov, považujeme za potrebné z našej strany zmieniť aj takúto myšlienku.[24]

Za pozitívne v závere textu považujeme, ak čitateľa podnietil k diskusii, odborno-vedeckým úvahám a námetom, či ďalším hypotézam.

Literatúra

BOHRNOVÁ, M. 2017. Právne postavenie *Policajného zboru pri medzinárodných únosoch detí*. In Policajná teória a prax. ISSN 1335-1370, 2017, r. XXV, č. 3, s. 34 – 49.

DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. 2016. *Kriminológia*. 3. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 408 s. ISBN 978-80-7380-620-0.

[24] Výstupy z medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255). Čiastková vedecko-výskumná úloha č. 1 „Aplikácia zákona o obetiach TČ do viktimologickej praxe“.

DUBEŇ, Š. 2020. *Procesná samostatnosť povereného príslušníka Policajného zboru*. In Zborník príspevkov z 3. ročníka Vedeckej konferencie doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. s. 66 – 74. ISBN 978-80-8054-875-9.

EVIDENČNO-ŠTATISTICKÝ SYSTÉM KRIMINALITY.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. 2015. *Kriminologie*. 4. vydanie. Bratislava: Wolters Kluver, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

KLIMEK, L. 2020. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 777 s. ISBN 978-80-571-0251-9.

LISOŇ, M., DUBEŇ, P. 2021. *Teórie kriminálno-policajného poznania v systéme bezpečnostných vied*. In Projustice: https://www.projustice.sk/bezpecnostne-vedy/teorie-kriminalno-policajneho-poznania-v-systeme-bezpecnostnych-vied. ISSN 1339-1038, 2021, č. 17, s. 1 – 15.

Medzinárodná vedecko-výskumná úloha „Implementácia zákona o obetiach trestných činov do policajnej a viktimologickej praxe“ (VÝSK. 255).

SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K. a kol. 2013. *Úvod do viktimologie pro pomáhající profese*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 120 s. ISBN 978-80-7372-951-6.

VÁLKOVÁ, H., KUCHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol. 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 585 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Keywords: victimology, victim, Act on Victims of Crime, Police Force, audio-visual means.

Summary

The article aims to study victims and the implementation of the Act on Victims of Crime into police practice with the accent on using audio-visual means in police practice during interrogations of victims. The authors present the results of the research. The main research method is a questionnaire for police officers working with victims. The main reason for the article is to bring as much information as possible for police theory and practice. Information comes mostly from professional literature, police statistics, and the experience of police officers.

mjr. JUDr. Michaela Jurisová, PhD.
Katedra kriminológie
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
e-mail: michaela.jurisova@minv.sk

por. JUDr. Michaela Šluchová, PhD.
Obvodné oddelenie PZ Martin - východ
absolventka externého doktorandského štúdia
Katedra kriminológie
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

e-mail: michaela.sluchova@minv.sk

Recenzenti: doc. JUDr. Ivana Zoubková, CSc.
doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.